

ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ ПРИ УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕИЗВЕСТНИ ИЗВЪРШИТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СПОРЕД MODUS OPERANDI

*Орлин Коцев, докторант
ВСУ „Черноризец Храбър“*

Теорията за диференциацията все още не е разработена. За първи път проф. Йонко Кунчев прави опит да се положат нейните основи и да се изяснят формите и при установяване на неизвестни извършители на престъпления.

Диференциацията е познавателен процес при разследване на престъпления с неизвестен извършител. Чрез методите на диференциацията се стеснява кръгът на лицата или предметите, сред които е възможно да се намира свързаният с престъплението¹.

В съзнанието на органите на досъдебното производство, като мисловен процес, постепенно се оформя цялостната картина на самото деяние. Тя се основава на събраните доказателства. Когато престъплението е извършено в условията на неочевидност², (не е известен самият извършител), диференциацията като познавателен процес способства за намаляване на неизвестните.

Всяка информация за неизвестен извършител допринася за ограничаване на множеството от лицата, сред които би могъл да се намира. В зависимост от вида на данните за извършителя се определят формите на неговата диференциация. Тези данни могат да бъдат от различно естество: а) местоживеене, б) професия, в) физически и антропологични свойства, г) връзка с пострадалия и пр. Колкото повече информация се получи за неизвестния извършител, толкова повече се ограничава тази сфера, а това от своя страна означава, че толкова време се увеличава вероятността от неговото разкриване³.

Една от формите на криминалистическата диференциация на неизвестен извършител е и диференциацията по начин на действие. Критерият за тази форма на диференциация са данните за лица, извършили престъпление по специфичен начин. Кръгът на лицата, сред които би могъл да е и извършителят на разследваното престъпление, се ограничава, доколкото е възможно да се получи информация за лицата, извършили престъпления по същия начин. Методът на диференциация по начин на действие се основава на твърде често срещаната повторяемост в начина на действие при извършителите на т.нар. серийни престъпления⁴.

Хората зависят от своите навици и тяхното поведение е предсказуемо до известна степен. *Modus operandi* е латинският термин за начин или метод на действие. В миналото се е вярвало, че всеки престъпник следва точно определен почерк и рядко или никога не променя начина или метода, по който извършва престъпления⁵.

Изводът от казаното до тук е в една насока, а именно – необходимостта от създаване на теория на диференциацията. Изброените ѝ форми, включително и създадените през втората половина на XX век, като полиграфската, мотивационната и профилната⁶ в действителност, не са „нов хоризонт“. Те са сериозно предизвикателство пред науката и систематизирането ѝ като методика ще бъде в помощ на разследващите органи.

Като илюстрация на практическото приложение на криминалистическата теория на диференциацията ще бъде представен процесът на разкриване на шестнадесет убийства в Шотландия през XIX век⁷ и как именно чрез една от формите на диференциация – по начин на действие, са били доказани тези престъпления.

Между 1827 и 1828 г. в Шотландия, в пристанищния гр. Единбург, източно от Глазгоу, са извършени общо шестнадесет убийства, като телата на повечето жертви не били намерени⁸. В този случай методът на диференциация, предвид начина на действие, се е потвърдил именно чрез често срещания начин на действие, като специфична повторяемост. Установено е следното:

Д-р Робърт Нокс, анатом, през 1814 г. е назначен на служба като армейски лекар, участва в битката при Ватерло през 1815 г., а след това се връща в Англия. Установява се в родния си град Единбург през 1820 година. През 1825 г. става сътрудник на Кралския колеж по хирурзи в Единбург, където чете лекции по анатомия. Прави по две аутопсии дневно и издига на друго ниво патоанатомията във Великобритания. В началото на XIX век обаче труповете за дисекция се осигуряват трудно, имайки предвид значително по-малкия брой смъртни присъди, което довежда до разравянето на гробове. Този факт обаче предизвиква широк обществен отзвук в Шотландия, поради което е трябвало да се намери друг начин за доставянето им. Установена е връзката на д-р Нокс с две лица – Уилям Бърк, роден през 1792 г. в Ирландия (през 1818 г. се премества в Шотландия, става работник, като се установява в гр. Единбург) и Уилям Хеър, вероятно роден в гр. Норич (когато е арестуван през 1828 г. заявява, че е на 21 г., не е установена дата на раждане). Мести се в Единбург в средата на 20-те години на XIX в.. Именно през 1827 г. У. Бърк и У. Хеър се срещат и двамата мъже стават приятели. В гр. Единбург отдават и стаи под наем.

През ноември 1827 г. квартирант в къщата на Хеър умира, след което той и Бърк решават да продадат тялото му на един от местните анатоми. Дърводелец осигурява и ковчег за погребението, но Хеър и Бърк откарват трупа не на гробищата, а в Единбургския университет, където търсят купувач. Така двамата се запознават с д-р Нокс и той определя цена от £ 7 за тялото. Тази дейност е развивана от тях от м. ноември 1827 – м. ноември 1828 г. На практика разследването от страна на тогавашните власти започва едва след постъпила информация за последните две жертви на Хеър и Нокс – Маргарет Дохърти и Джеймс Уилсън. Предвид факта, че се касае за събития отпреди двеста години, анализът на извършените действия от гледна точка на диференциацията е следният:

Начинът на събиране на информация и логичното структуриране на същата към времето на провеждане на разследването е свързана именно с диференциацията като познавателен процес. Базирана е най-вече на начина на действие и установената повтораемост. Така в хода на разследването се установява, че именно последната жертва на двамата мъже – М. Дохърти, е била на квартира в дома на единия. Чрез показания на свидетели е установено, че Дохърти, ирландка на средна възраст, е била при У. Бърк. Последният е твърдял пред Маргарет, че името на майка му също е Дохърти и е от същия район на Ирландия. Вечерта преминава в пиене на уиски и танци, а късно вечерта Бърк и Хеър убиват Маргарет Дохърти, както всяка една от жертвите си – първо алкохолно опиване, а след това задушаване. При обследването на стаята и леглото, където е била Дохърти, двамата служители на властите установяват наличие на кръв по завивките, включително и кървави женски дрехи, скрити под него. Когато са разпитани, Бърк и съпругата му твърдят, че Дохърти е напуснала къщата, но дават различни времена за заминаването ѝ и това поражда известно подозрение. Рано на следващата сутрин полицията отива в дисекционната зала на д-р Нокс, където открива тялото на Дохърти. Установено е, че вероятно жертвата е била убита чрез задушаване, но това не може да бъде доказано от медицинска страна. Въз основа на доклада от двамата лекари обаче У. Бърк и У. Хеър са обвинени в убийство. Като част от разследването са и показанията на д-р Нокс, който твърди, че Бърк и Хеър са отдавали квартири в Единбург и, а той самия е закупил тела, преди някой да ги претендира за погребение. Въпреки събраните до този момент доказателства, те не са били достатъчни за получаване на присъда. От гледна точка на диференциацията и преминаването от една в друга степен⁹, на водилите тогава разследването им е била необходима още информация.

Именно тогава се включва Сър Уилям Рей, кралски адвокат, който следвал утвърден за времето си похват. Той се съсредоточава върху един от двамата, за да получи признания, на базата на което другият да бъде осъден. Уилям Хеър, видимо по-млад от Бърк, е избран на този принцип и на 1 декември 1828 г. му е бил предложен т.нар. „кралски имунитет срещу наказателно преследване“ (Royal immunity), т.е. ако предостави пълните подробности за убийството на М. Дохърти, ще бъде освободен от наказателна отговорност. Хеър прави пълно признание за още два смъртни случая и Рей преценява, че разполага с достатъчно доказателства, за да осигури наказателно преследване. На 4 декември 1828 г. са повдигнати официални обвинения срещу Уилям Бърк за убийствата, включително на Джеймс Уилсън и М. Дохърти.

От гледна точка на тази форма на диференциация следва да се акцентира върху следното:

Начинът на действие на двамата извършители винаги е бил с типична повтораемост. Техните жертви са клиенти, отседнали под наем. Преди всеки случай са били купувани големи количества уиски, умъртвяването е било чрез задушаване, а след това труповете са транспортирани (обикновено в сандъци за чай, т.е. достатъчно големи, за да поберат човешко тяло и да са удобни за носене) до дисекционната зала на д-р Нокс¹⁰. Единственото изключение е 18-годишният Дж. Уилсън, инвалид, който се препитавал чрез просене по улиците на Единбург. Но

и той е примамен и убит по същият начин. Самото разследване включва и обследване на залата за десекции на д-р Нокс, където е бил открит и трупа на Уилсън, разпознат по специфичните недъзи на долните му крайници.

Изграждането на версии е мисловен процес. Той няма доказателствена стойност, но „трасира“ пътя на самото разследване. В тази връзка диференциацията може да бъде реални и хипотетична¹¹. За пълнота на обобщението при разследване на престъпления следва да цитираме следното: „Версиите относно неизвестния извършител на престъплението също биха могли да се отнесат към хипотетичната диференциация“¹². Това определение несъмнено е правилно. В този случай комбинацията от начина на действие на двамата извършители, в т.ч. и еднотипността в действията им, използваните средства, крайната дестинация и купувачът на телата са насочили разследването в правилната посока.

На практика този случай не приключва с показанията на Хеър, след като той получава имунитет срещу преследване. Кралските служители са разполагали с информация и за други хора, които са пристигнали в Единбург и след това са изчезнали.

В по-късен етап обвиненият Уилям Бърк прави признания за още тринадесет извършени от тях убийства. С това приключва и самото разследване, а Бърк е екзекутиран през м. януари 1829 г., като изпълнението на присъдата е било публично и са присъствали около 30 000 души. Именно случаят с тези двама извършители провокира легализацията на тази дейност и е ключов фактор през деветнадесетото столетие да се приеме Закон за анатомията – през 1832 г.¹³

Една от формите на диференциация, както се изтъкна и по-горе, е териториалната. Аз считам, че тя може да се развие в насока изцяло по локацията на извършваните престъпления. Под това разбирам именно мястото както на извършването на деянието, така и маршрута на оттегляне на извършителя, както и крайната му дестинация. В дадения пример от XIX век в Шотландия, по точно този показател, освен начинът на действие, типичният почерк на У. Бърк и У. Хеър, тя винаги е била една и съща и е осъществена шестнадесет пъти. За времето си би улеснило намирането на свидетели. Към днешна дата освен установяването на очевидци, това важи и за камери, видеонаблюдение, клетки на мобилните оператори, установяване и изземване на сандъците, в които са били транспортирани трупите за назначаване на експертизи.

Диференциацията, в допълнение на изнесеното в горният абзац, би могла да се определи и като самостоятелна форма, що се отнася до пострадалите, т.е. до жертвите на самите престъпления. В този случай от общо шестнадесет, само една не е била наела помещение под наем при Бърк и Хеър, а това е и локацията, на която последно е била доказано жива. Тази именно връзка, която ги обединява, би могла да окаже решаваща роля при разследването с цел разкриване на обективната истина и разобличаване на извършителите.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 1. София: Сиела, 2020, с. 182.
2. Виж по-конкретно Беленски, Р. Криминалистика. София: Сиела, 2008, с. 603.
3. Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 2. София: Сиела, 2020, с. 357.
4. Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 2. София: Сиела, 2020, с. 365 – 366.
5. Бърг, Б, Хорган, Дж. Криминалистика. София: ИК Труд, 2001, с. 115.
6. Вж. по-конкретно Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 2. София: Сиела, 2020, с. 366 – 370
7. Информацията за фактическите събития е взета от три британски сайта – www.reedit.com, www.historic-uk.com и www.criminalcorpses.com.
8. С раждането на модерната медицина в началото на XIX век университетите по анатомия са се нуждаели от доставка на трупове за дисекции. Креативността на престъпния свят тогава е довела до т.нар. „осквернители на гробове“, които продавали труповете на починалите на лекари, незадаващи въпроси. В 1828 г. тази търговия достига очевидното си заключение в гр. Единбург, Шотландия. Цит. по www.reedit.com.
9. Степента на диференциация се определя от количеството информация, която е получена за неизвестния извършител, използван от него предмет и др. Достигнатата степен на диференциация може да се определи като ограничено разнообразие от лица и предмети, имащи аналогични свойства с неизвестния извършител или използван от него предмет. Преминаването от една в друга степен на диференциация всъщност е процес на намаляване на неизвестността относно извършителя и използваните от него предмети при извършване на престъплението. Цит. по Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 2. София: Сиела, 2020, с. 352 – 323.
10. От своя страна, той заплащал между седем и десет паунда за тяло, или към 800 – 1000 щ.д. в наши дни. Цит. по www.reedit.com и www.criminalcorpses.com
11. Вж. по-конкретно Кунчев, Й. Курс по криминалистика. Том 2, с. 351.
12. Пак там, с. 351.
13. www.criminalcorpses.com.

ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ ПРИ УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕИЗВЕСТНИ ИЗВЪРШИТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СПОРЕД MODUS OPERANDI

*Орлин Коцев, докторант
ВСУ „Черноризец Храбър“*

Резюме: Престъпленията са част от човешката цивилизация още от зората на нейното съществуване. Хилядолетия са били необходими за обособяването на криминалистиката като отделна наука, а именно благодарение на достиженията ѝ се осъществява и приемлив контрол над престъпността. Методите на диференциацията не са „нов хоризонт“, а неизследвана територия и предизвикателство за науката.

Ключови думи: криминалистика, Шотландия, престъпление, диференциация, задушаване, убийство, аутопсия, обвинение в убийство, адвокат, кралски имунитет, подсъдим, съд, modus operandi (почерк на извършителя).

DIFFERENTIATION OF METHODS BY LOCATION OF UNKNOWN PERPETRATOR ACCORDING TO MODUS OPERANDY

Orlin Kotsev, PhD Student
VFU „Chernorizets Hrabar“

Summary: The crime is a part from down of humans History. Millennium is needed to separate Criminalistics luck a singly science, and due to achievement have got acceptable control over criminal nature. The differentiation methods it isn't a „new horizon“, just unexplored area and challenge for science.

Keywords: Criminalistics, Scotland, crime, differentiation, strangulation, homicide, autopsy, accuse of homicide, lawyer / barrister /, Royal immunity, defendant, court, modus operandi.